

Cybersecurity and Law

2025 Nr 2 (14)

DOI: 10.34567/cal/215590

Digital safety of children with disabilities – selected aspects

Bezpieczeństwo cyfrowe dzieci z niepełnosprawnościami – wybrane aspekty

Paweł ZAJĄC

Akademia Łomżyńska
ORCID: 0000-0002-2188-5720
E-mail: pzajac@al.edu.pl

Danuta ZYSK

Akademia Łomżyńska
ORCID: 0009-0006-9017-0522
E-mail: dzysk@al.edu.pl

Abstract

The article examines the scope and adequacy of current legal regulations concerning the protection of children with disabilities in the digital environment, focusing particularly on cyberbullying and hate speech. It highlights the importance of digital technologies for the social integration of children with disabilities while emphasising the increasing risks inherent to online activity. The author reviews national legal provisions and international standards, identifying significant gaps in the protection system such as the absence of a statutory definition of cyberbullying and the exclusion of disability from the list of protected characteristics in hate speech regulations. Empirical studies and practical observations indicate that children with disabilities face heightened exposure to digital aggression, whereas existing educational and preventive measures are not sufficiently adapted to their specific needs. The article concludes with *de lege ferenda* recommendations, including the development of dedicated educational programmes and the expansion of criminal-law protection to cover disability as a protected category, drawing on comparative European models.

Keywords

digital safety, children with disabilities, cyberbullying, hate speech

Streszczenie

Artykuł analizuje zakres i adekwatność obowiązujących regulacji prawnych dotyczących ochrony dzieci z niepełnosprawnościami w środowisku cyfrowym, ze szczególnym uwzględnieniem cyberprzemocy i mowy nienawiści. Punktem wyjścia jest wskazanie znaczenia technologii cyfrowych dla integracji społecznej dzieci z niepełnosprawnościami, przy jednoczesnym podkreśleniu rosnącej skali zagrożeń

związanych z funkcjonowaniem w cyberprzestrzeni. Autor omawia kluczowe regulacje prawa krajowego oraz standardy międzynarodowe, identyfikując istotne luki w systemie ochrony, m.in. brak legalnej definicji cyberprzemocy oraz nieuwzględnienie niepełnosprawności w katalogu cech chronionych przez przepisy dotyczące mowy nienawiści. Analiza praktyki i badań empirycznych wskazuje, że dzieci z niepełnosprawnościami są szczególnie narażone na agresję cyfrową, a istniejące działania edukacyjne i profilaktyczne nie są adekwatnie dostosowane do ich potrzeb. W zakończeniu sformułowano postulaty *de lege ferenda*, obejmujące stworzenie dedykowanych programów edukacyjnych oraz rozszerzenie ochrony karnoprawnej o przesłankę niepełnosprawności, wzorując się na rozwiązaniach europejskich.

Słowa kluczowe

bezpieczeństwo cyfrowe, dzieci z niepełnosprawnościami, cyberprzemoc, mowa nienawiści

Wprowadzenie

Znakiem naszych czasów jest powszechna technologizacja życia mająca na celu w swoim założeniu polepszenie sytuacji jednostek funkcjonujących w danym społeczeństwie. Dzięki niej zmienił się obraz naszego społeczeństwa. Nowe formy komunikowania oraz nowe formy społeczne trwale odcisnęły się na „genotypie” społeczeństwa. Staliśmy się społeczeństwem informacyjnym, dla którego istotą jest tworzenie, gromadzenie i obieg informacji a komputer i Internet czy wszelkie techniki cyfrowe stają się jednym z najważniejszych aspektów życia¹. Nowe technologie zostały również wykorzystane przez aparat państwowy w życiu publicznym, poprzez stworzenie instrumentów, zarówno technicznych, jak i prawnych, ułatwiających obywatelom realizację ich praw, w tym m.in. prawa do ochrony zdrowia, edukacji czy dostępu do dóbr kultury. Cyberprzestrzeń spełnia również określone funkcje społeczne – pozwala na socjalizację i interakcje z innymi użytkownikami sieci.

Nabiera to szczególnego znaczenia w przypadku dzieci z niepełnosprawności, które dzięki sieci mogą nawiązywać kontakty z innymi rówieśnikami, pozyskiwać informacje i umiejętności, a także realizować swoje prawa². W tym kontekście zasadne jest sformułowanie pytania, czy właściwe organy państwowe zapewniają dzieciom z niepełnosprawnościami adekwatny poziom bezpieczeństwa w środowisku cyfrowym oraz czy obowiązujące regulacje prawne nadążają za dynamiką przemian technologicznych, gwarantując tej grupie skuteczną ochronę przed zagrożeniami cyberprzestrzeni. W tym świetle szczególnego znaczenia nabiera literacka refleksja B.P. Herberta i K.J. Andersona, zgodnie z którą technologia posiada „uwodzicielską naturę”, a przekonanie o nieuchronnie pozytywnych skutkach jej rozwoju może prowadzić do fałszywego poczucia bezpieczeństwa³.

Celem opracowania jest analiza regulacji prawnych dotyczących bezpieczeństwa dzieci z niepełnosprawnościami w środowisku cyfrowym oraz ocena ich adekwatności wobec współczesnych zagrożeń. Zamierzeniem pracy jest również identyfikacja luk w obowiązującym systemie ochrony,

¹ M. Golka, Czym jest społeczeństwo informacyjne, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, nr 67, z. 4, s. 254. Por. K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Karpiuk, Prawo nowych technologii. Wybrane zagadnienia, Warszawa 2015, cz. I, rozdział 2 pkt 3.

² D. Skoczylas, Administrative and Criminal Law Aspects of the Protection of Minors in Cyberspace: Selected Issues, „Prawo i więź” 2024, nr 3 (50), s. 659.

³ B.P. Herbert, K.J. Anderson, Diuna. Bitwa pod Corrinem, Poznań, 2009.

w szczególności w obszarze przeciwdziałania cyberprzemocy i mowie nienawiści motywowanej niepełnosprawnością, a także sformułowanie postulatów de lege ferenda ukierunkowanych na wzmocnienie ochrony tej grupy.

W opracowaniu zastosowano metodę dogmatycznoprawną, obejmującą analizę obowiązujących przepisów dotyczących cyberprzemocy, mowy nienawiści oraz ochrony praw dziecka i osób z niepełnosprawnościami. Pozwoliło to ocenić zakres i efektywność aktualnych mechanizmów prawnych.

Uzupełniając wykorzystano metodę prawnoporównawczą, odnosząc polskie regulacje do wybranych rozwiązań europejskich, co umożliwiło identyfikację alternatywnych modeli ochrony. Odniesiono się również do standardów prawa międzynarodowego oraz dostępnych badań empirycznych, aby powiązać analizę prawną z realną skalą i charakterem zagrożeń występujących w środowisku cyfrowym.

Zagrożenia związane z funkcjonowaniem w środowisku cyfrowym

Cyberprzestrzeń w polskim porządku prawnym zdefiniowana została między innymi w art. 2 ust. 1a ustawy o stanie wyjątkowym⁴, jako „przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzoną przez systemy teleinformatyczne, określone w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, wraz z powiązaniami pomiędzy nimi oraz relacjami z użytkownikami”⁵.

Jednak dla przeciętnego użytkownika sieci, rozumiana będzie ona jako płaszczyzna służąca do komunikacji międzyludzkiej, jak również nowy wymiar rozrywki dla społeczeństwa⁶. Cyberprzestrzeń stała się także miejscem „zjawisk niezwykle groźnych, niebezpiecznych, godzących w prawa i wolności człowieka, naruszających jego prywatność, godność, dobre imię i cześć, wymierzone wtajemnicę środków przekazu...”⁷. Może zatem pojawić się pytanie, czy dopuszczenie dzieci z niepełnosprawnościami do środowiska cyfrowego jest działaniem odpowiedzialnym i uzasadnionym. Odpowiedź na to pytanie powinna być twierdząca, ponieważ dostęp do Internetu umożliwia osobom z niepełnosprawnościami aktywny udział w procesach integracji społecznej, które mają fundamentalne znaczenie dla ich rozwoju oraz pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym. Co więcej, dzięki nowym technologiom, mogą oni uczestniczyć w wydarzeniach i aktywnościach, w których w świecie realnym, nie mogli by wziąć udziału, mogą pobierać edukację czy korzystać z dóbr kultury⁸. Ograniczenie lub zakazanie dostępu do Internetu mogłoby prowadzić do utrwalania, a nawet pogłębiania istniejących barier, skutkując dalszym wzrostem wykluczenia społecznego. Na ryzyko to zwrócił uwagę Komitet Praw Dziecka

⁴ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. Nr 113, poz. 985 z późn. zm.).

⁵ Szerzej o definicji w ujęciu prawnym zob.: K. Chałubińska-Jentkiewicz, Cyberbezpieczeństwo – zagadnienia definicyjne, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 2 (2), s. 7-23; M. Wielec, B. Oręziak, Cyberprzestrzeń i cyberprzestępczość: uwagi dotyczące definicji z elementami analizy prawnoporównawczej, [w:] M. Wielec (red.), Cyberbezpieczeństwo na rzecz zapobiegania przyczynom przestępczości, Warszawa 2023, s. 9-34.

⁶ Por.: M. Marczyk, Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa obszaru, „Przegląd teleinformatyczny” 2018, nr 1-2, s. 61.

⁷ J. Sobczak, Przestępczość w cyberprzestrzeni między przepisami polskimi a międzynarodowymi, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 1 (1), s. 162.

⁸ Zob.: J. Perry, E. Macken, N. Scott, J.L. McKinley, Disability, Inability and Cyberspace, [w:] B. Friedman (ed.), Human Values and the Design of Computer Technology, Cambridge 1997, s. 71-73.

w Ogólnym komentarzu nr 25 z 2021 r., poświęconym prawom dziecka w środowisku cyfrowym, podkreślając, że prawa każdego dziecka powinny być w tym środowisku w pełni respektowane, chronione i realizowane. Komitet wskazał, iż rozwój technologii cyfrowych oddziałuje na sytuację dzieci oraz zakres przysługujących im praw w sposób kompleksowy i wzajemnie powiązany, również w przypadkach, gdy nie korzystają one bezpośrednio z Internetu. Zapewnienie rzeczywistego i znaczącego dostępu do technologii cyfrowych może bowiem sprzyjać realizacji pełnego spektrum praw obywatelskich, politycznych, kulturowych, ekonomicznych i społecznych dziecka. Zaniechanie działań na rzecz włączenia cyfrowego prowadzi natomiast do pogłębiania istniejących nierówności oraz stwarza ryzyko powstawania nowych form wykluczenia⁹.

W konsekwencji do podstawowych obowiązków poszczególnych państw należy zapewnienie powszechnego dostępu do sieci, przy jednoczesnym zagwarantowaniu bezpiecznych warunków jej użytkowania. Cel ten powinien być realizowany poprzez tworzenie i wdrażanie adekwatnych mechanizmów oraz instytucji prawnych, które ograniczają lub sankcjonują określone zachowania występujące w cyberprzestrzeni, mogące zagrażać użytkownikom, w tym dzieciom z niepełnosprawnościami. Ochrona ta powinna zatem obejmować zarówno zapewnienie bezpieczeństwa, jak i stworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi¹⁰.

Rada Europy w Strategii na rzecz praw dziecka na lata 2022–2027 wskazuje, że jednym z kluczowych wyzwań, przed którymi stoją krajowe porządku prawne, jest przeciwdziałanie zagrożeniom występującym w środowisku cyfrowym. Obejmują one w szczególności ochronę dzieci przed przemocą, w tym uwodzeniem, przemocą seksualną i rówieśniczą oraz cyberseksizmem, a także przed ekspozycją na treści pornograficzne i inne materiały o charakterze szkodliwym. Ponadto strategia podkreśla konieczność zwalczania cyberprzemocy i mowy nienawiści w Internecie oraz zapewnienia skutecznej ochrony prawa do prywatności i danych osobowych, również w kontekście środowiska edukacyjnego¹¹. W kontekście tych zagrożeń szczególnego znaczenia nabiera potrzeba objęcia wzmoczoną ochroną dzieci z niepełnosprawnościami, które z uwagi na swoją sytuację mogą być w jeszcze większym stopniu narażone na negatywne konsekwencje funkcjonowania w środowisku cyfrowym, co może skutkować obniżonym poczuciem własnej wartości oraz nasilonymi objawami depresyjnymi¹². Nękanie w środowisku cyfrowym, ze względu na swoją ciągłość, anonimowość sprawców i szeroki zasięg, może prowadzić do poczucia bezsilności, izolacji oraz przekonania o własnej niższej wartości. Konsekwencje te są szczególnie dotkliwe w przypadku dzieci z niepełnosprawnością, które już wcześniej mogą doświadczać trudności adaptacyjnych, stygmatyzacji czy ograniczonego wsparcia rówieśniczego. W efekcie cyberprzemoc może pogłębiać zaburzenia nastroju, zwiększać poziom lęku, utrzymywać negatywny obraz siebie, a niekiedy

⁹ Committee on the Rights of the Child, General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment, n. 4.

¹⁰ K. Badźmirowska – Masłowska K., Child protection in cyberspace, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 1(1), s. 218.

¹¹ Council of Europe, Strategy for the Rights of the Child (2022-2027), s. 29.

¹² R. Maciąg, Konstruowanie tożsamości w internecie – młodzi ludzie z niepełnosprawnością intelektualną, [w:] G. Całka, J. Niedbalski, M. Raclaw, D. Żuchowska-Skiba (red.), Wirtualizacja życia osób z niepełnosprawnością, Łódź 2021, s. 105.

prowadzić do wycofania społecznego, unikania aktywności edukacyjnych i pogorszenia ogólnego funkcjonowania psychospołecznego¹³.

Polskie władze, realizując konstytucyjny obowiązek ochrony praw dziecka oraz implementując międzynarodowe standardy wynikające m.in. z Konwencji o prawach dziecka¹⁴ i Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami¹⁵, wprowadziły do krajowego porządku prawnego szereg regulacji ukierunkowanych na zapewnienie bezpieczeństwa małoletnim w środowisku cyfrowym. Wśród nich kluczową rolę odgrywają przepisy Kodeksu karnego¹⁶ penalizujące zachowania typowe dla nadużyć cyfrowych, takie jak groźby (art. 190), zniewaga (art. 216), zniesławienie (art. 212), uporczywe nękanie (art. 190a) czy znęcanie się psychiczne (art. 207), a także regulacje odnoszące się do mowy nienawiści (art. 256–257). Istotne uzupełnienie stanowi ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁷, określająca zasady odpowiedzialności młodszych sprawców, oraz Prawo oświatowe¹⁸, które nakłada na szkoły obowiązek realizacji działań wychowawczych i profilaktycznych, w tym w obszarze bezpieczeństwa cyfrowego. W kontekście ochrony prywatności dzieci znaczenie mają także przepisy dotyczące ochrony danych osobowych, regulujące m.in. przetwarzanie wizerunku dziecka oraz danych wrażliwych¹⁹.

Pomimo szerokiego katalogu regulacji krajowych, analiza przeprowadzona w niniejszej pracy koncentruje się wyłącznie na dwóch kluczowych zagrożeniach występujących w środowisku cyfrowym – cyberprzemocy oraz mowie nienawiści. Zjawiska te, co potwierdzają zarówno raporty badawcze, jak i literatura przedmiotu²⁰, stanowią jedno z najbardziej powszechnych i jednocześnie najdotkliwszych form naruszeń, których ofiarami padają dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami. Ze względu na ich szczególną podatność na stygmatyzację, izolację społeczną i psychiczne konsekwencje przemocy, wskazane formy zagrożeń wymagają pogłębionej analizy pod kątem adekwatności dostępnych mechanizmów ochronnych oraz zgodności obowiązujących przepisów z potrzebami tej grupy.

Cyberprzemoc a dzieci z niepełnosprawnościami

¹³ Por.: H.C.M. Didden, R.H.J. Scholte, H. Korzilius, J.M.H. de Moor, A. Vermeulen, M. O'Reilly, Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings, „Developmental Neurorehabilitation” 2009, no. 12(3), s. 146–151.

¹⁴ Konwencja o Prawach Dziecka (Dz.U. 1991 nr 120 poz. 526).

¹⁵ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012 poz. 1169).

¹⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553, z późn. zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. 2024 poz. 978).

¹⁸ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59 z późn. zm.).

¹⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. U. UE 119 z 4.05.2016, s. 1-88).

²⁰ Zob. m.in.: W. Jachym, N. Kolman, Z. Mikule i in., Co Kryje Się w Sieci? Negatywne zachowania w internecie, „Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika” 2024, nr 47(1), s. 27-55, w którym autorzy przytaczają dane z raportu Amnesty International. Cyberprzemoc krzywdzi naprawdę, jak również przeprowadzają własne badania w tym zakresie, z których m.in. wynika, że „cyberprzemoc i phishing, stanowią istotne problemy współczesnego cyfrowego świata, które wymagają uwagi i podejmowania skutecznych działań prewencyjnych”.

W polskim porządku prawnym nie ma definicji cyberprzemocy, jak również brak jest przepisów wprost regulujących to zjawisko. Nie oznacza to jednak, że pojęcie to zawieszone jest w próżni i nie istnieją narzędzia które pozwalają się przed nim bronić.

W doktrynie cyberprzemoc określa się najczęściej jako przemoc, nękanie z wykorzystaniem technologii cyfrowych²¹. Można ją zdefiniować również jako formę działania podejmowaną za pośrednictwem mediów elektronicznych lub cyfrowych, w której jednostki bądź grupy systematycznie przekazują treści o charakterze wrogim lub agresywnym, mające na celu wyrządzenie szkody bądź wywołanie poczucia dyskomfortu u adresata²². Podkreśla się również, że jest to zachowanie powtarzalne, którego celem jest zastraszanie, wywoływanie złości lub zawstydzanie. Zjawisko to występuje w mediach społecznościowych, komunikatorach internetowych, na platformach gamingowych czy za pośrednictwem telefonów komórkowych. UNICEF wskazuje, że przykładem cyberprzemocy może być: „rozpowszechnianie kłamstw lub publikowanie kompromitujących zdjęć czy nagrań w mediach społecznościowych, wysyłanie krzywdzących, obraźliwych lub groźących treści (wiadomości, obrazów lub filmów) za pośrednictwem komunikatorów, podszywanie się pod inną osobę i wysyłanie w jej imieniu obraźliwych wiadomości albo tworzenie fałszywych kont, dopuszczanie się molestowania seksualnego lub nękania z wykorzystaniem narzędzi opartych na sztucznej inteligencji generatywnej”²³.

W doktrynie można spotkać się również z kategoryzacją cyberprzemocy, wśród której wyróżnia się: cyberstalking, trolling, prześladowanie, flaming, kradzież tożsamości czy hejt²⁴.

Z badań przeprowadzonych przez NASK (Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa) w raporcie, „Nastolatki 3.0”²⁵ wynika, że co piąty uczeń w Polsce doświadczył przemocy w Internecie w różnej formie. Wobec najczęściej wymienianych form cyberprzemocy znalazły się: wyzywanie (29,7%), ośmieszanie (22,8%), poniżanie (22%), straszenie (13,4%). Badania nie uwzględniały jednak odrębnej grupy badawczej dotyczącej osób z niepełnosprawnościami. Badania w tym zakresie przeprowadzono m.in. w 2010 r. na grupie osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną, z których wynika, że „65% uczniów z niepełnosprawnością intelektualną przynajmniej raz stało się ofiarą agresji elektronicznej” oraz „15% stało się ofiarą regularnego

²¹ Zob.: K. Słomka-Michalak, Cyberprzemoc: przegląd badań, [w:] Z. Bartkiewicz, A. Węgliński, A. Lewicka (red.), Powinności i kompetencje w wychowaniu osób niedostosowanych społecznie, Lublin 2010, s. 113-118; J. Patchin, S. Hinduja, Traditional and nontraditional bullying among youth: A test of general strain theory, „Youth & Society” 2011, no. 43(2), s. 727-751; V. Korporowicz, Cyberprzemoc i niepełnosprawność jako ograniczenia wdrażania rozwoju zrównoważonego, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace” 2011, nr 2, s. 173.

²² R. S. Tokunaga, Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization, „Computers in Human Behavior” 2010, vol. 26 (1), s. 278.

²³ UNICEF, <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying> [dostęp: 29.11.2025]; Zob także: Anti-Bullying Alliance, Cyberbullying and children and young people with SEN and disabilities: guidance for teachers and other professionals, https://anti-bullyingalliance.org.uk/sites/default/files/uploads/attachments/cyberbullying-and-send-module-final%281%29_1.pdf [dostęp: 29.11.2025].

²⁴ M. Gródecki, R. Fic, Prawnokarna ocena bezprawności zachowań znieważających w internecie, „Zeszyty Prawnicze” 2021, 21(3), s. 215-217; D. Villar Onrubia, M. Barreda Angeles, R. Cachia, A. Economou, M. Lopez Cobo, Cyberbullying: Insights from science, policy and legislations. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025, s. 62.

²⁵ NASK, Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, Warszawa 2021.

nękania, przed którym nie mogli się skutecznie bronić.”²⁶. Podobne badania przeprowadzono w 2017 r. z których wynikało, że wśród osób z niepełnosprawnością aż 72,9% doświadczyło cyberprzemocy w ciągu swojego życia²⁷. Z powyższych badań wynika ponadto, że dzieci z niepełnosprawnościami są nie tylko ofiarami, ale także również sprawcami tego typu zachowań.

Walka z cyberprzemocą w Polsce przebiega dwutorowo – poprzez profilaktykę i edukację oraz penalizowanie określonych czynów. W zakresie edukacji i profilaktyki Ministerstwo Edukacji i Nauki w 2017 r. przyjęło zbiór rekomendacji i wytycznych dla dyrektorów szkół i organów prowadzących szkoły zawarte w dokumencie „Bezpieczna szkoła. Procedury reagowania w przypadku wystąpienia wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń fizycznych w szkole”²⁸, gdzie zamieszczono procedury reagowania w przypadku wystąpienia w szkole zagrożeń bezpieczeństwa cyfrowego. Ponadto w 2020 r. wydano poradnik dla rodziców „Cyberprzemoc. Włącz blokadę na nękanie”²⁹. Ministerstwo podjęło także współpracę z Komendą Główną Policji oraz uwzględniło najważniejsze kwestie z zakresu ochrony przed przemocą w Internecie w podstawach programowych nauczania informatyki. Podejmowane są również kampanie społeczne mające na celu edukowanie dzieci i młodzieży w zakresie korzystania z Internetu³⁰. Wydaje się jednak, że działania te nie są wystarczające i należałoby je zintensyfikować, na co może wskazywać fakt, że „zdecydowanie negatywnie rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji pozwalających funkcjonować w warunkach cyfrowej transformacji ocenia co dziewiąty rodzic i opiekun prawny (11%) a co czwarty (24,4%) uważa, że szkoła „raczej nie” pełni tej funkcji dobrze”³¹. Ponadto, Najwyższa Izba Kontroli w raporcie Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży, wskazała, że w polskim systemie oświaty istnieje brak właściwie rozpoznanej skali zagrożenia, jak również brak koordynacji na szczeblu centralnym, które nie sprzyjają właściwym działaniom mającym na celu ochronę dzieci przed cyberprzemocą w zakresie profilaktyki³². Co więcej, kampanie edukacyjne oraz społeczne dotyczące bezpieczeństwa cyfrowego są zazwyczaj adresowane do ogółu dzieci i młodzieży, bez wyodrębnienia szczególnych potrzeb odbiorców z niepełnosprawnościami. Tymczasem potrzeby te są zróżnicowane i zależne od rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności — obejmują m.in. konieczność dostosowania przekazu do możliwości poznawczych, percepcyjnych i komunikacyjnych, zapewnienia alternatywnych form komunikacji, wykorzystania

²⁶ P. Plichta, Rozpowszechnienie cyberbullyingu i innych form agresji elektronicznej wśród uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr I (14), s. 126.

²⁷ Zob. R.M. Kowalski, A. Toth, Cyberbullying among Youth with and without Disabilities, „Journal of Child & Adolescent Trauma” 2017, vol. 11(1), s. 7–15.

²⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja/bezpieczenstwo-fizyczne-i-cyfrowe-uczniow--poradnik-men> [dostęp: 20.11.2025].

²⁹ <https://www.gov.pl/web/niezagubdzieckawsieci/do-poczytania> [dostęp: 20.11.2025].

³⁰ Przykładowo: Niewidzialna Przemoc prowadzona przez organizację SOS Wioski Dziecięce, której celem jest uświadamianie nastolatków i rodziców o zagrożeniach związanych z cyberprzemocą; Sieci na dzieci: stop cyberprzemocy - inicjatywa ogólnopolska mająca na celu przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy, edukację młodzieży, rodziców i nauczycieli oraz propagowanie bezpiecznego korzystania z Internetu; Kampania Dzieciństwo bez Przemocy, realizowana m.in. przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, podejmuje problem przeciwdziałania przemocy wobec dzieci — w tym również cyberprzemocy.

³¹ NASK, Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, s. 63.

³² Najwyższa Izba Kontroli, Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży, LKI.410.002.00.2017, Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI, s. 11.

materiałów dostępnych cyfrowo czy opracowania scenariuszy edukacyjnych uwzględniających specyficzne ryzyka i bariery, z jakimi mierzą się te dzieci w środowisku online. W rezultacie uniwersalne kampanie mogą okazać się dla nich mniej efektywne, a nawet niedostępne, co dodatkowo pogłębia istniejące nierówności w dostępie do wiedzy o zagrożeniach cyfrowych oraz sposobach ich unikania.

W przypadku gdy dziecko, w tym z niepełnosprawnością, doświadcza cyberprzemocy, możliwe są dwie zasadnicze ścieżki ochrony prawnej: cywilna oraz karna. Odpowiedzialność cywilna może wystąpić w szczególności w sytuacji bezprawnego wykorzystania wizerunku małoletniego lub jego danych osobowych, takich jak imię i nazwisko, bez zgody rodzica bądź opiekuna prawnego³³. W takim przypadku sprawca odpowiada za naruszenie dóbr osobistych dziecka na podstawie art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego.

Odpowiedzialność karna za zachowania stanowiące przejaw cyberprzemocy uzależniona jest od spełnienia znamion określonego czynu zabronionego, przewidzianego w Kodeksie karnym. W polskim porządku prawnym nie wyodrębniono przestępstwa cyberprzemocy jako samodzielnego typu czynu zabronionego. Zjawisko to podlega zatem kwalifikacji prawnej w zależności od konkretnej formy naruszenia, obejmując m.in.: zniesławienie (art. 212 k.k.), zniewagę (art. 216 k.k.), znęcanie się (art. 207 k.k.), groźby karalne (art. 190 k.k.), stosowanie groźby bezprawnej w celu zmuszenia (art. 191 § 1 k.k.) czy uporczywe nękanie określane jako stalking (art. 190a k.k.)³⁴. Każda z tych regulacji posługuje się odmienną konstrukcją znamion czynu, co wymaga indywidualnej oceny konkretnego przypadku, w tym motywacji sprawcy, charakteru działania, czasu trwania oraz sposobu, w jaki treści agresywne były rozpowszechniane. Dodatkową trudność stanowi zróżnicowanie trybów ścigania przestępstw, które mogą obejmować zachowania cyberprzemocowe. Część z nich – zwłaszcza zniesławienie i zniewaga – ścigana jest wyłącznie z oskarżenia prywatnego. Oznacza to, że inicjatywa procesowa spoczywa na pokrzywdzonym lub jego przedstawicielu ustawowym, którzy muszą samodzielnie sporządzić i wnieść prywatny akt oskarżenia oraz prowadzić postępowanie dowodowe. W praktyce rodzi to istotne bariery, w szczególności gdy pokrzywdzonym jest dziecko z niepełnosprawnością, którego rodzice lub opiekunowie nie dysponują wystarczającą wiedzą, kompetencjami lub zasobami, aby prowadzić tego rodzaju sprawę. Inne typy czynów – takie jak groźby karalne, stalking czy znęcanie się – ścigane są z urzędu, co oznacza obowiązek podjęcia działań przez organy ścigania po uzyskaniu informacji o przestępstwie. Zapewnia to szerszą ochronę małoletnich, jednak również w tym przypadku pojawiają się trudności praktyczne, w tym związane z ustaleniem tożsamości sprawcy działającego w Internecie, zebraniem dowodów w środowisku cyfrowym czy oceną stopnia uporczywości i intensywności nękania.

Zgodnie z ogólnymi zasadami odpowiedzialności karnej, za popełnienie czynu zabronionego odpowiada osoba, która ukończyła 17 lat. W przypadku sprawców młodocianych ustawodawca wprowadził odmiennie regulacje. Odpowiedzialność osób, które dopuściły się czynu karnego po ukończeniu 13.,

³³ Szerzej zob.: A. Denys-Starzec, Czy rozpowszechnianie wizerunku małego dziecka w internecie krzywdzi? – perspektywa prawna, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2022, vol. 21, nr 3, s. 159–177; UODO, Fundacja Orange, M. Trzcińska, Wizerunek dziecka w internecie. Publikować czy nie?, Warszawa, 2024.

³⁴ K. Las, Odpowiedzialność karna za zjawisko cyberprzemocy w świetle prawodawstwa polskiego, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2020, vol. 14, nr 1, s. 262.

a przed ukończeniem 17. roku życia, regulowana jest przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Akt ten obejmuje również postępowania w sprawach o demoralizację wobec osób, które ukończyły 10 lat, lecz nie osiągnęły pełnoletności. Wobec nieletnich sprawców mogą być stosowane środki wychowawcze, a w sytuacjach szczególnie uzasadnionych – środek poprawczy polegający na umieszczeniu w zakładzie poprawczym. Sąd rodzinny może orzec zastosowanie tego środka wobec nieletniego, który popełnił czyn karalny będący przestępstwem bądź wykroczeniem, jeżeli przemawia za tym wysoki stopień jego demoralizacji, charakter i okoliczności czynu, a zwłaszcza nieskuteczność dotychczasowych oddziaływań wychowawczych lub brak rokowań co do możliwości jego resocjalizacji.

Powyższa analiza prowadzi do dwóch wniosków *de lege ferende*. Pierwszy dotyczy konieczności stworzenia specjalnego programu edukacyjnego dla dzieci z niepełnosprawnościami i ich rodziców z zakresu ochrony przed cyberprzemocą. Takie rozwiązanie funkcjonuje z powodzeniem w Wielkiej Brytanii³⁵. Pamiętać bowiem należy, że treści kierowane do tej grupy dzieci muszą zostać dostosowane do ich potrzeb.

Drugi, wyraża się w słowach J. Podlewskiej, która w zakresie ochrony dzieci przed cyberprzemocą stwierdza, że „Jedynym skutecznym rozwiązaniem w tej sytuacji jest stworzenie jasnego, prostego i egzekwowalnego zapisu prawnego dotyczącego odpowiedzialności za różne formy cyberprzemocy, a nie poszukiwanie przepisów prawa, aby znaleźć ochronę dla dziecka, a odpłatę dla sprawcy”³⁶.

Mowa nienawiści a dzieci z niepełnosprawnościami

Drugim istotnym zagrożeniem związanym z funkcjonowaniem w środowisku cyfrowym, godzącym w fundamentalną wartość, jaką jest godność człowieka, pozostaje mowa nienawiści. Ochrona dzieci z niepełnosprawnościami przed tego rodzaju zjawiskami wynika przede wszystkim z konstytucyjnej zasady poszanowania i ochrony godności osoby ludzkiej, wyrażonej w art. 30 Konstytucji RP. Jednocześnie art. 72 ust. 1 Konstytucji nakłada na państwo obowiązek zapewnienia ochrony praw dziecka, w szczególności przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją, co obejmuje również formy przemocy psychicznej występujące w przestrzeni cyfrowej, takie jak mowa nienawiści. Normatywne podstawy ochrony dzieci z niepełnosprawnościami znajdują się również w prawie międzynarodowym. Art. 1 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami wskazuje na obowiązek państw w zakresie pełnego poszanowania przyrodzonej godności każdej osoby z niepełnosprawnością, natomiast art. 3 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka

³⁵ Cyberbullying and Children and Young People with SEN and Disabilities- zawiera wskazówki, jak zapobiegać i reagować na cyberprzemoc wobec młodych osób z niepełnosprawnością.; Kids – Driving Digital Inclusion Programme- program dedykowany dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami (oraz ich rodzinom), który oprócz dostępu do urządzeń i usług cyfrowych oferuje wsparcie i edukację z zakresu bezpieczeństwa online, zmniejszając ryzyko wykluczenia cyfrowego oraz narażenia na zagrożenia w sieci; „Learning Disabilities, Autism and Internet Safety: A Guide for Parents” - publikacja adresowana do rodziców i opiekunów dzieci z niepełnosprawnością intelektualną lub autyzmem; zawiera wskazówki dotyczące bezpiecznego korzystania z Internetu oraz ochrony przed negatywnymi doświadczeniami online, co może obejmować cyberprzemoc.

³⁶ J. Podlewska, Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2009, vol. 8, s. 9.

zobowiązuje państwa do udzielania szczególnego wsparcia dzieciom wymagającym szczególnej troski. Uzupełniając art. 19 Konwencji o prawach dziecka nakłada na państwa obowiązek podjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych, społecznych i edukacyjnych w celu ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej lub psychicznej, krzywdy i nadużyć - zakres ten obejmuje również agresję werbalną oraz przemoc emocjonalną mającą miejsce w środowisku cyfrowym.

W świetle powyższych regulacji należy przyjąć, że określone grupy - w tym dzieci z niepełnosprawnościami - ze względu na swoje właściwości rozwojowe, zdrowotne i społeczne są w sposób szczególny narażone na działania stanowiące poważne naruszenie ich godności, w tym na wrogię, stygmatyzujące lub poniżające treści rozpowszechniane z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej³⁷.

Zgodnie z Rekomendacją nr R (97) 20 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczącą „mowy nienawiści”, termin ten należy rozumieć jako obejmujący wszelkie formy „wypowiedzi, które rozpowszechniają, podżegają, promują lub usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm lub inne formy nienawiści oparte na nietolerancji, w tym: nietolerancję wyrażaną poprzez agresywny nacjonalizm i etnocentryzm, dyskryminację oraz wrogość wobec mniejszości i migrantów lub osób wywodzących się ze społeczności imigrantów”³⁸.

Na gruncie rodzimego prawa, jak wskazał Sąd Okręgowy w Warszawie: „Pojęcie to definiowane jest w wykładni doktrynalnej. Przyjmuje się, że mowa nienawiści to wypowiedź pisemna, ustna lub symboliczna, która czyni przedmiotem ataku jednostkę lub grupę osób ze względu na kryterium rasy, pochodzenia etnicznego, narodowego, religii, języka, płci, wieku, niepełnosprawności, cech zewnętrznych, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, statusu społecznego czy przekonań politycznych. Mowa nienawiści może zastraszać, grozić, poniżać, obrażać, utrwalać stereotypy i prowadzić do dyskryminacji, a nawet przemocy fizycznej”³⁹. Dokonując oceny danej wypowiedzi pod kątem mowy nienawiści, należy wziąć pod uwagę określone okoliczności, a więc nie tylko jej dosłowną treść, ale także jej węższy i szerszy kontekst, osadzenie wypowiedzi w danej rzeczywistości społecznej, forma wypowiedzi czy środki podejmowane przez podmioty zobowiązane lub uprawnione do reakcji na wypowiedź⁴⁰.

Polskie prawo karne penalizuje mowę nienawiści w art. 256 k.k., na podstawie którego: „Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3” oraz w art.

³⁷ D. Habrat, Protection of Human Dignity as a Basis for Penalization of Hate Speech against People with Disabilities in Polish Criminal Law, „Studia Iuridica Lublinensia” 2021, vol. XXX, 4, s. 261.

³⁸ Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on “hate speech” adopted on 30 October 1997, [w:] Recommendations and declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society, Strasbourg 2015, s. 76-78.

³⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2013 r., XX GC 757/12, Lex 1899954.

⁴⁰ Wyrok Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 16 czerwca 2015 r. w sprawie Delfi AS przeciwko Estonii, skarga nr 64569/09. [w:] M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2015, Warszawa 2016.

257 k.k., zgodnie z którym: „Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Jak podkreślił Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń, „Dla oceny, czy zachowanie sprawcy wypełniło znamiona czynu z art. 256 § 1 k.k., konieczne jest jednak nie tylko przeanalizowanie wszystkich elementów tzw. strony przedmiotowej przestępstwa - w tym treści wypowiedzi, która miałaby stanowić przejaw nawoływania do nienawiści, ale również zbadanie tzw. strony podmiotowej, co sprowadza się do ustalenia, czy sprawca rzeczywiście miał zamiar wywołania u odbiorców tej wypowiedzi wskazanych powyżej skutków. Przyjmuje się, że przestępstwo stypizowane w art. 256 § 1 k.k. można popełnićумыślnie, wyłącznie z zamiarem bezpośrednim”⁴¹.

Przestępstwo mowy nienawiści będzie zatem miało miejsce wyłącznie wówczas, gdy wypowiedź motywowana jedną z ustawowo wskazanych przesłanek spełnia jednocześnie wszystkie elementy czynu zabronionego przewidzianego w kodeksie karnym, stanowiącego występnek, oraz zostanie oceniona jako bezprawna, zawiniona i odznaczająca się społeczną szkodliwością przekraczającą próg znikomości, co w rezultacie sprawia, że nie każda wypowiedź nacechowana wrogością, nawet jeśli powszechnie odbierana jest jako naganna, będzie kwalifikować się jako czyn zabroniony w rozumieniu prawa karnego⁴².

W tym kontekście zasadne jest dokonanie analizy katalogu cech podlegających szczególnej ochronie prawnokarnej w przypadku czynów polegających na „nawoływaniu do nienawiści” oraz przestępstw dotyczących zniesławienia grupy lub osoby. W obu regulacjach ustawodawca posługuje się identycznym zestawem kryteriów, obejmującym przynależność narodową, etniczną, rasową, wyznaniową bądź bezwyznaniowość. Powstaje zatem pytanie, czy dziecko, które stało się adresatem wrogich lub poniżających treści ze względu na swoją niepełnosprawność, może korzystać z ochrony przewidzianej w tych przepisach. Odpowiedź musi być negatywna. Wynika to z faktu, iż polski prawodawca nie umieścił niepełnosprawności w katalogu cech chronionych, co sprawia, że osoby dotknięte mową nienawiści motywowaną tym właśnie elementem tożsamości pozostają poza zakresem ochrony przewidzianej w art. 256–257 k.k. Należy jednak podkreślić, że przytoczone przepisy nie wyczerpują wszystkich możliwości prawnokarnej reakcji na działania o charakterze nienawistnym. W praktyce organy ścigania sięgają także po kwalifikację prawną innych czynów zabronionych, w szczególności zniesławienia (art. 212 k.k.) oraz zniewagi (art. 216 k.k.). To właśnie te regulacje – mające charakter ogólny i nieuwzględniające katalogu cech chronionych – mogą stanowić podstawę ochrony prawnej dzieci z niepełnosprawnościami w sytuacjach, w których są one przedmiotem poniżających, uwłaczających bądź stygmatyzujących treści publikowanych w środowisku cyfrowym.

Warto jednak zwrócić uwagę, że oba przytoczone przepisy tj. art. 212 oraz 216 k.k., w przeciwieństwie do art. 256 i art. 257 k.k., ścigane są z oskarżenia prywatnego, co wiąże się z określonymi konsekwencjami. Wszczęcie postępowania z oskarżenia prywatnoskargowego może toczyć się tylko na skutek złożenia skargi lub aktu oskarżenia przez osobę pokrzywdzoną. Prywatny

⁴¹ Wyrok Sądu Najwyższego, II NSNk 12/23, Lex 3570699.

⁴² M. Błaszczyk, Odpowiedzialność za przestępstwa „mowy nienawiści” stypizowane w art. 256 § 1 i 257 k.k. – wybrane problemy normatywne i praktyczne, „Studia Iuridica” 2021, vol. 88, s. 12.

akt oskarżenia musi opisać czyn, z jakiego oskarżyciel wysnuwa możliwość realizacji znamion określonego typu czynu zabronionego, a także przedstawić dowody, co oznacza, że to na rodzicu dziecka dotkniętego niepełnosprawnością będzie ciążył obowiązek zgromadzenia i przedstawienia dowodów, a nie jak w przypadku trybu publicznoskargowego na organach ścigania.

Naturalnym zatem wnioskiem de lege ferenda powinno być rozszerzenie kryterium ochrony w art. 256 i 257 k.k. o przesłankę niepełnosprawnościami. Przykładem może być w tym zakresie prawodawstwo węgierskie, zgodnie z którym: „Każdy, kto publicznie podlega do przemocy lub nienawiści wobec: a) narodu węgierskiego; b) jakiejkolwiek grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej albo członka takiej grupy; lub c) określonych grup społecznych bądź członka takiej grupy, w szczególności ze względu na niepełnosprawność, tożsamość płciową lub orientację seksualną, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech, jako sprawca zbrodni”⁴³.

Czeskie: „Kto publicznie podlega do nienawiści wobec jakiegokolwiek narodu, rasy, grupy etnicznej, religii, klasy społecznej lub innej grupy osób albo do ograniczenia praw i wolności jej członków, podlega karze pozbawienia wolności do lat dwóch”⁴⁴.

Niemieckie: „(1) Kto w sposób mogący zakłócić pokój publiczny: 1. podlega do nienawiści wobec grupy narodowej, rasowej, religijnej lub określonej przez jej pochodzenie etniczne, wobec części ludności albo wobec osoby z powodu jej przynależności do takiej grupy lub części ludności, albo wzywa do podjęcia działań o charakterze przemocy lub samowoli, lub 2. narusza godność innych osób poprzez znieważanie, złośliwe poniżanie lub pomawianie wyżej wskazanej grupy, części ludności albo osoby z powodu jej przynależności do takiej grupy lub części ludności, podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat”⁴⁵.

Czy austriackie: „(1) Kto publicznie, w sposób dostępny dla szerokiego kręgu osób, podlega do przemocy wobec Kościoła lub wspólnoty religijnej, bądź wobec innej grupy osób określonej przez takie cechy jak rasa, kolor skóry, język, religia lub światopogląd, obywatelstwo, pochodzenie lub narodowe albo etniczne pochodzenie, płeć, niepełnosprawność, wiek lub orientacja seksualna, albo wobec członka takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolności do lat dwóch. (2) Takiej samej karze podlega ten, kto publicznie, w sposób dostępny dla szerokiego kręgu osób, podlega przeciwko grupie wymienionej w ust. 1 lub członkowi takiej grupy z powodu jego przynależności do niej, znieważając ją, poniżając lub łżąc”⁴⁶.

Warto przy tym dodać, że mowa nienawiści nie jest zjawiskiem marginalnym. Najnowsze badania przeprowadzone przez NASK wśród dzieci (14-18 lat) wskazały, że mowa nienawiści uznana została za poważny problem przez 71,6% respondentów⁴⁷. Badania nie uwzględniły jednak podziału na kategorie najbardziej narażone na tego typu zachowania. W tym zakresie, warto odwołać się do badań z 2007 r. przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Publicznej, które badało percepcję przemocy werbalnej i mowy nienawiści.

⁴³ Section 332, Act C of 2012 on the Criminal Code (Hungary), Magyar Közlöny 2012, poz. 92.

⁴⁴ Act No. 40/2009 Coll., Criminal Code (Czech Republic), Sbírka zákonů č. 40/2009 Sb.

⁴⁵ § 130, Strafgesetzbuch, StGB; BGBl. I 1998, s. 3322 ze zm.

⁴⁶ § 283, Strafgesetzbuch (StGB), BGBl. Nr. 60/1974 idF BGBl.

⁴⁷ NASK, Agresja i przemoc seksualna w internecie, Warszawa 2025, s. 17

Wśród badanych osób aż 20% respondentów uważało, że zjawisko nienawiści dotyczy niepełnosprawności i inwalidztwa⁴⁸.

Dziwić może zatem fakt że pomimo wielokrotnych rekomendacji Rzecznika Praw Obywatelskich, a także kilku propozycji zmian przepisów w których rozszerzono katalog przesłanek dyskryminujących, polskie władze nie widzą potrzeby ochrony osób z niepełnosprawnościami, notorycznie podkreślając, że „polskie prawo karne posiada odpowiednie instrumenty reakcji karnoprawnej na przestępcze zachowania motywowane przesłankami dyskryminacyjnymi bez względu na kryterium mniejszościowe identyfikujące osobę pokrzywdzonego lub grupę osób pokrzywdzonych”⁴⁹.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza wskazuje, że mimo istnienia licznych regulacji prawnych dotyczących bezpieczeństwa cyfrowego, ochrona dzieci z niepełnosprawnościami pozostaje niewystarczająca. Obowiązujące przepisy mają charakter ogólny i nie uwzględniają w pełni szczególnej podatności tej grupy na cyberprzemoc oraz mowę nienawiści. Brak definicji legalnej cyberprzemocy oraz nieuwzględnianie niepełnosprawności w katalogu cech chronionych w art. 256–257 k.k. tworzą istotne luki w systemie ochrony.

Działania profilaktyczne podejmowane przez państwo, choć liczne, nie są dostosowane do zróżnicowanych potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, co ogranicza ich skuteczność. Wyniki analizy porównawczej pokazują, że wiele państw europejskich zdecydowało się na rozszerzenie ochrony karnoprawnej, co stanowić może inspirację dla polskiego ustawodawcy.

W świetle powyższego zasadne jest zarówno doprecyzowanie regulacji prawnych, jak i rozwijanie programów edukacyjnych dostosowanych do możliwości i potrzeb tej grupy. Kompleksowe działania legislacyjne i profilaktyczne są warunkiem zapewnienia dzieciom z niepełnosprawnościami realnego bezpieczeństwa w środowisku cyfrowym oraz pełnego korzystania z przysługujących im praw

Jednocześnie analiza praktyczna pokazuje, że działania edukacyjne prowadzone przez instytucje publiczne nie są adekwatnie zróżnicowane pod względem odbiorców. Brak programów dedykowanych dzieciom z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunom prowadzi do utrwalenia barier w dostępie do wiedzy o zagrożeniach cyfrowych i skutecznych sposobach przeciwdziałania. Zasadne jest zatem intensyfikowanie i specjalizowanie działań profilaktycznych, a także zapewnienie materiałów dydaktycznych i narzędzi dostosowanych do różnorodnych potrzeb psychofizycznych tej grupy.

Bibliografia

⁴⁸ Centrum Badania Opinii Społecznej, Społeczna percepcja przemocy werbalnej i mowy nienawiści, BS/74/2007, Warszawa 2007, s. 8.

⁴⁹ Odpowiedź Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, BRT-XXI.070.3.2021.AN, <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Odp.%20ws%20mowy%20nienawi%C5%9Bci%2C%205%20maja%202021%20przes%C5%82ane%2013.05.2021.pdf> [dostęp: 29.11.2025]. Zob.: D. Habrat, Protection of Human Dignity as a Basis for Penalization of Hate Speech against People with Disabilities in Polish Criminal Law, s. 269-270; B. Bronowicki, R. Pietrzkiewicz, Przepisy polskiego kodeksu karnego, dot. mowy nienawiści, jako mechanizm ograniczający debatę publiczną, „Wrocławskie Studia Erasmiańskie” 2023, nr 17, s. 191.

- Act C of 2012 on the Criminal Code (Hungary), *Magyar Közlöny* 2012, poz. 92.
- Act No. 40/2009 Coll., Criminal Code (Czech Republic), *Sbírka zákonů č. 40/2009 Sb*
- Anti-Bullying Alliance, Cyberbullying and children and young people with SEN and disabilities: guidance for teachers and other professionals, https://anti-bullyingalliance.org.uk/sites/default/files/uploads/attachments/cyberbullying-and-send-module-final%281%29_1.pdf.
- Badźmirowska – Masłowska K., Child protection in cyberspace, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 1(1).
- Błaszczuk M., Odpowiedzialność za przestępstwa „mowy nienawiści” stypizowane w art. 256 § 1 i 257 k.k. – wybrane problemy normatywne i praktyczne, „*Studia Iuridica*” 2021, vol. 88.
- Bronowicki B., Pietrzkiewicz R., Przepisy polskiego kodeksu karnego, dot. mowy nienawiści, jako mechanizm ograniczający debatę publiczną, „*Wrocławskie Studia Erasmiańskie*” 2023, nr 17.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, Społeczna percepcja przemocy werbalnej i mowy nienawiści, BS/74/2007, Warszawa 2007.
- Chałubińska-Jentkiewicz K., Cyberbezpieczeństwo – zagadnienia definicyjne, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 2 (2).
- Chałubińska-Jentkiewicz K., Karpiuk M., Prawo nowych technologii. Wybrane zagadnienia, Warszawa 2015.
- Committee on the Rights of the Child, General comment No. 25 (2021) on children’s rights in relation to the digital environment.
- Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on “hate speech” adopted on 30 October 1997, [in:] Recommendations and declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society, Strasbourg 2015, s. 76-78.
- Council of Europe, Strategy for the Rights of the Child (2022-2027).
- Denys-Starzec A., Czy rozpowszechnianie wizerunku małego dziecka w internecie krzywdzi? – perspektywa prawna, „*Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*” 2022, vol. 21, nr 3.
- Didden H.C.M., Scholte R.H.J., Korzilius H., de Moor J.M.H., Vermeulen A., O’Reilly M., Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings, „*Developmental Neurorehabilitation*” 2009, no. 12(3).
- Golka M., Czym jest społeczeństwo informacyjne, „*Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*” 2005, nr 67, z. 4.
- Gródecki M., Fic R., Prawnokarna ocena bezprawności zachowań znieważających w internecie, „*Zeszyty Prawnicze*” 2021, nr 21 (3).
- Habrat D., Protection of Human Dignity as a Basis for Penalization of Hate Speech against People with Disabilities in Polish Criminal Law, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2021, vol. XXX, z. 4.
- Herbert B.P., Anderson K.J., Diuna. Bitwa pod Corrinem, Poznań 2009.
- Jachym W., Kolman N., Mikule Z. i in., Co Kryje Się w Sieci? Negatywne zachowania w internecie, „*Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika*” 2024, nr 47(1).
- Korporowicz V., Cyberprzemoc i niepełnosprawność jako ograniczenia wdrażania rozwoju zrównoważonego, „*Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace*” 2011, nr 2.
- Kowalski R.M., Toth A., Cyberbullying among Youth with and without Disabilities, „*Journal of Child & Adolescent Trauma*” 2017, vol. 11(1).
- Las K., Odpowiedzialność karna za zjawisko cyberprzemocy w świetle prawodawstwa polskiego, „*Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*” 2020, vol. 14, nr 1.
- Maciąg R., Konstruowanie tożsamości w internecie – młodzi ludzie z niepełnosprawnością intelektualną, [w:] G. Całka, J. Niedbański, M. Raćław, D. Żuchowska-Skiba (red.), *Wirtualizacja życia osób z niepełnosprawnością*, Łódź 2021.

- Marczyk M., Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa obszaru, „Przegląd teleinformatyczny” 2018, nr 1-2.
- NASK, Agresja i przemoc seksualna w internecie, Warszawa 2025.
- NASK, Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, Warszawa 2021.
- Najwyższa Izba Kontroli, Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży, LKI.410.002.00.2017, Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI.
- Patchin J., Hinduja S., Traditional and nontraditional bullying among youth: A test of general strain theory, „Youth & Society” 2011, no. 43(2).
- Perry J., Macken E., Scott N., McKinley J.L., Disability, Inability and Cyberspace, [w:] B. Friedman (ed.), Human Values and the Design of Computer Technology, Cambridge 1997.
- Plichta P., Rozpowszechnienie cyberbullyingu i innych form agresji elektronicznej wśród uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr I (14).
- Podlewska J., Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2009, vol. 8, no 1.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. U. UE 119 z 4.05.2016, s. 1-88).
- Skoczylas D., Administrative and Criminal Law Aspects of the Protection of Minors in Cyberspace: Selected Issues, „Prawo i więź” 2024, nr 3 (50).
- Słomka-Michalak K., Cyberprzemoc: przegląd badań, [w:] Bartkiewicz Z., Węgliński A., Lewicka A. (red.), Powinności i kompetencje w wychowaniu osób niedostosowanych społecznie, Lublin 2010.
- Sobczak J., Przestępczość w cyberprzestrzeni między przepisami polskimi a międzynarodowymi, „Cybersecurity and Law” 2019, nr 1.
- Strafgesetzbuch, StGB; BGBl. I 1998, s. 3322 ze zm.
- Strafgesetzbuch (StGB), BGBl. Nr. 60/1974 idF BGBl.
- Tokunaga R. S., Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization, „Computers in Human Behavior” 2010, vol. 26 (1).
- UNICEF, <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>.
- UODO, Fundacja Orange, M. Trzcińska, Wizerunek dziecka w internecie. Publikować czy nie?, Warszawa 2024.
- Villar Onrubia D., Barreda Angeles M., Cachia R., Economou A., Lopez Cobo M., Cyberbullying: Insights from science, policy and legislations. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025.
- Wielec M., Oręziak B., Cyberprzestrzeń i cyberprzestępczość: uwagi dotyczące definicji z elementami analizy prawnoporównawczej, [w:] M. Wielec (red.), Cyberbezpieczeństwo na rzecz zapobiegania przyczynom przestępczości, Warszawa 2023.
- Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2013 r., XX GC 757/12, Lex 1899954.
- Wyrok Sądu Najwyższego, II NSNk 12/23, Lex 3570699.
- Wyrok Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 16 czerwca 2015 r. w sprawie Delfi AS przeciwko Estonii, skarga nr 64569/09. [w:] Nowicki M.A., Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń, Warszawa 2016.